

Raport z analizy badań świadomości, postaw i zachowań ekologicznych Polaków przeprowadzonych w Polsce w latach 2009-2015

Analiza TNS Polska dla Ministerstwa Środowiska

Raport z analizy badań świadomości,
postaw i zachowań ekologicznych

© TNS Lipiec 2015

MINISTERSTWO
ŚRODOWISKA

Spis treści

1		
Wprowadzenie – informacje o badaniu	5	
2		
Podsumowanie, wnioski i rekomendacje	12	
3		
Ogólna charakterystyka analizowanych publikacji i badań	22	
4		
Energetyka	44	
5		
Ochrona przyrody	46	
6		
Problemy środowiska naturalnego	48	
7		
Gospodarka odpadami	50	
8		
Zmiany klimatu	52	
9		
Gospodarka wodna	54	
10		
Bioróżnorodność	56	

Spis treści

11

Natura 2000 57

12

Jakość powietrza 59

13

Zachowania konsumenckie 61

14

Społeczna odpowiedzialność biznesu 63

15

Hałas i odór 65

Raport z analizy badań świadomości, postaw i zachowań ekologicznych Polaków przeprowadzonych w Polsce w latach 2009-2015 przygotowany został na zlecenie Ministerstwa Środowiska przez Zespół Badań Społecznych w TNS Polska. Projekt sfinansowany został ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Sfinansowano ze środków
Narodowego Funduszu Ochrony
Środowiska i Gospodarki Wodnej

1

Wprowadzenie – informacje o badaniu

Raport z analizy badań świadomości,
postaw i zachowań ekologicznych

© TNS Lipiec 2015

Cel badania

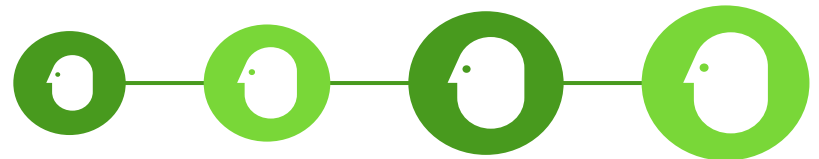
Ministerstwo Środowiska, zgodnie z określoną przez siebie wizją, jest nowoczesną, profesjonalną, darzoną zaufaniem społecznym instytucją, racjonalnie zarządzającą zasobami naturalnymi, dbającą o edukację ekologiczną społeczeństwa oraz otwartą na współpracę w zakresie ochrony środowiska. Jednym z zadań Ministerstwa są więc działania, których celem jest wzrost poziomu świadomości ekologicznej społeczeństwa.

Planując prowadzenie takich działań, konieczne jest sporządzenie odpowiedniej diagnozy w zakresie poziomu świadomości, postaw i zachowań ekologicznych odbiorców przyszłych działań. Tym potrzebom służy realizowany przez TNS Polska projekt badawczy składający się z dwóch komponentów:

- Analizy danych zastanych (desk research) badań świadomości, postaw i zachowań ekologicznych Polaków przeprowadzonych w Polsce w latach 2009-2015;
- Badań ad hoc dotyczących tematów i problemów w zakresie, których brakuje wiarygodnych danych i informacji.

Niniejszy raport stanowi podsumowanie prac związanych z analizą publikacji dotyczących badań świadomości ekologicznej.

Osobnym, ale też zasadniczym efektem wykonanych w ramach analizy danych zastanych prac jest baza danych (w formacie .xls). Zawiera ona szczegółowe opisy ujętych w analizach raportów i publikacji. Jest to również dokument o charakterze „otwartym”. Oznacza to, że w miarę pojawiania się nowych raportów może być na bieżąco uzupełniany. Dzięki temu wiedza dotycząca świadomości ekologicznej będzie porządkowana i nadbudowywana.

Świadomość, postawy i zachowania ekologiczne – przyjęte definicje

Na potrzeby niniejszego badania, zgodnie z założeniami Ministerstwa Środowiska, przyjęto następujące definicje pojęć:

- **Świadomość ekologiczna** to część świadomości społecznej odnosząca się do informacji i przekonań dotyczących środowiska przyrodniczego oraz do postrzegania relacji między stanem i charakterem środowiska przyrodniczego a warunkami i jakością życia ludzi, zwłaszcza w dziedzinie zagrożeń ekologicznych (A. Papuziński, Świadomość ekologiczna w świetle teorii i praktyk, Problemy Ekorozwoju, vo. 1, No 1, str.33-40).
- **Zachowania ekologiczne** to wszelkie działania, które może podjąć jednostka, wpływające pozytywnie na stan środowiska. Mogą to być zarówno spontaniczne działania pojedynczej osoby, jak i działania inspirowane lub wymagane przez podmioty zewnętrzne, regulacje prawne. Gdy mowa o diagnozie zachowań ekologicznych, należy przez to rozumieć zbadanie częstotliwości i powszechności występowania takich zachowań w populacji.

- **Postawa ekologiczna** to trwała, pozytywna lub negatywna, ocena ludzi, obiektów lub idei. Zawiera w sobie trzy komponenty – emocjonalny, poznawczy i behawioralny. W tym kontekście za postawę ekologiczną uznać można pozytywną postawę wobec zagadnienia ekologii i ochrony środowiska. Taka postawa powinna przejawiać się w pozytywnym afekcie wobec ekologii, wiedzy i przekonaniach oraz zachowaniach.

Proces poszukiwania publikacji będących przedmiotem analizy

Analiza danych zastanych obejmowała raporty i publikacje opisujące wyniki prowadzonych w latach 2009-2015 badań dotyczących świadomości, postaw i zachowań ekologicznych Polaków (zgodnie z przedstawionymi wyżej definicjami).

Dokumenty wyszukiwane były w Internecie w oparciu o słowa kluczowe tj. m.in.:

- Badania/raporty/wyniki/analizy + świadomość/postawy/zachowania ekologiczne/proekologiczne
- Świadomość/postawy/zachowania + gospodarka (gospodarowanie) odpadami, energetyka, ochrona przyrody, gospodarka wodna, problemy środowiska naturalnego, zmiany klimatu, jakość powietrza, bioróżnorodność
- Edukacja ekologiczna

Publikacji wyszukiwano m. in.:

- Poprzez wyszukiwarki
- Na stronach organizacji pozarządowych związanych z ochroną środowiska
- Na stronach agencji badawczych
- W zasobach bibliotek

- Na stronach instytucji publicznych związanych z ochroną środowiska tj. m. in.:
 - Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska
 - Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska
 - Krajowego Ośrodka Bilansowania i Zarządzania Emisjami
 - Lasów Państwowych
 - Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
 - Parków Narodowych

Należy podkreślić, że z analizy wyłączone zostały badania i publikacje Ministerstwa Środowiska, w tym między innymi prowadzone corocznie w latach 2011-2014 trackingowe „Badanie świadomości i zachowań ekologicznych mieszkańców Polski” – projektu, jak pokazuje przeprowadzona analiza innych źródeł, jedyne w swoim rodzaju tj. kompleksowego i dostarczającego bieżących danych na temat opinii i zachowań Polaków.

Ramowa koncepcja analizy danych zastanych

Zgodnie z założeniami Ministerstwa Środowiska analiza publikacji została wykonana z uwzględnieniem:

■ Technicznych informacji o publikacji

tj. m.in.:

- Tytuł
- Autorstwo
- Zleceniodawca
- Link do publikacji

■ Zakresu tematycznego prowadzonych badań

■ Technicznych informacji o zrealizowanych badaniach tj. m. in:

- Celu badania
- Zakresu badania
- Zasięgu realizacji
- Grupy docelowej
- Zastosowanych metodyk

■ Oceny użyteczności zrealizowanych badań tj. m. in.:

- Ocena wiarygodności
- Ocena jakości danych

Kluczowymi elementami przeprowadzonych prac było:

- Podsumowanie przeanalizowanych badań
- Dokonanie oceny ich użyteczności oraz możliwości wykorzystania wyników badań przez Ministerstwo Środowiska
- Zidentyfikowanie obszarów deficytowych

Baza danych, poza pełną charakterystyką poszczególnych publikacji, zawiera opis wszystkich użytych do analizy kategorii.

Raport zawiera zbiorcze podsumowanie informacji o wszystkich ujętych w badaniu publikacjach.

Uwagi po przeprowadzonej analizie

Warto zwrócić uwagę, że wyszukiwanie materiałów według słów i haseł kluczowych ma pewne ograniczenia.

Z jednej strony, ograniczeniem są same wyszukiwarki internetowe, które prawdopodobnie nie zawsze są w stanie zidentyfikować wszystkie dokumenty, które w sposób jednoznaczny spełniają założone warunki.

Z drugiej, sprawy środowiska, jego ochrony i tematów szczegółowych nie zawsze są punktem centralnym projektów badawczych. Bywa, że stanowią jeden z bardzo wielu poruszanych w badaniu wątków. W konsekwencji, choć uzyskane wyniki mogą stanowić dużą wartość, to trudno je odnaleźć standardowymi metodami.

Przykładem tego typu badań są projekty, które koncentrują się na ocenie jakości życia. W tego typu badaniach sprawy związane ze środowiskiem mogą – choć nie muszą – stanowić jeden z analizowanych aspektów. Właśnie środowisko (w tym m. in. jakość powietrza, stan zieleni) mają wpływ nie tylko na zdrowie, ale też dobrostan psychiczny człowieka.

Przykład tego typu badań to m. in:

- Realizowany od roku 2003 – nieraz kilka razy na rok – „Barometr Warszawski”. Badanie cykliczne, które porusza różne istotne społecznie tematy.

Podsumowując, pewne analizy i raporty ze względu na swoją główną tematykę nie są w bezpośredni sposób powiązane ze środowiskiem i ekologią. W konsekwencji wyszukiwanie takich publikacji – mimo ich niewątpliwiej wartości – jest utrudnione. W szczególności w takich przypadkach przeprowadzona analiza danych zastanych może być niepełna.

2

Podsumowanie, wnioski i rekomendacje

Raport z analizy badań świadomości,
postaw i zachowań ekologicznych

© TNS Lipiec 2015

Poprawność realizowanych badań na temat świadomości, postaw i zachowań ekologicznych

Na zlecenie Ministerstwa Środowiska TNS Polska przygotował przegląd zrealizowanych w latach 2009-2015 badań świadomości, postaw i zachowań ekologicznych Polaków. W przeglądzie tym nie uwzględniono realizowanego od roku 2011 (jak dotąd corocznie), kompleksowego projektu trackingowego Ministerstwa tj. „Badania świadomości i zachowań ekologicznych mieszkańców Polski”. Przeprowadzone prace pokazały jednak, że projekt ten stanowi inspirację i cenne źródło informacji dla podmiotów zajmujących się analogicznymi badaniami.

W analizach ujęto 83 publikacje. Większość z nich to raporty lub komunikaty badawcze, jednak zdarzały się także inne formy np. noty prasowe, zawierające streszczenie głównych wyników badań.

Wszystkie publikacje dostępne są w domenie publicznej, choć zidentyfikowanie możliwości i sposobu nabycia autorskich praw majątkowych wymaga podjęcia kontaktu z autorami, wykonawcami lub zlecciodawcami badań.

Wszystkie ujęte w analizach publikacje zweryfikowano pod kątem ich wiarygodności. Za kryteria oceny uznano wykorzystaną w badaniu metodologię, jej opis oraz sposób raportowania wyników. **Zdecydowaną większość projektów (64) uznać można za badania wykonane poprawnie.** Pewne uchybienia dotyczyły 17 przypadków, a 2 badania zasłużyły na ocenę bardzo wiarygodnych – „Młodzież a NATURA 2000” – raport Instytutu na rzecz Ekorozwoju oraz „Parki narodowe w świadomości i działaniach społeczności lokalnych” – publikacja autorstwa Adama Hibszer.

Ważne źródła informacji

Zrealizowane badania to zasadniczo jednorazowe inicjatywy badawcze, jednak **ponad 30 projektów to szerzej zakrojone inicjatywy (cykle lub badania trackingowe) – na nie warto zwracać szczególną uwagę, gdyż w swym założeniu kumulują wiedzę.**

11 dokumentów to anglojęzyczne raporty z międzynarodowych badań Eurobarometru realizowanych na zlecenie Komisji Europejskiej. **To właśnie Komisja jest tym podmiotem, który jako pojedyncza instytucja w największym stopniu odpowiada za budowanie wiedzy na temat świadomości ekologicznej** – nie tylko w odniesieniu do ogółu Europejczyków, ale też do obywateli poszczególnych krajów, w tym Polski.

Także Fundacja CBOS systematycznie wzbogaca wiedzę o opinii społecznej związanej ze środowiskiem.

Znacząca jest też rola organizacji pozarządowych, które zleciły niemal co czwarty analizowany projekt badawczy. Z perspektywy tworzenia i dzielenia się wiedzą są więc dla Ministerstwa Środowiska istotnym partnerem do prowadzenia dialogu.

W końcu warto również wspomnieć o Narodowym Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – to środki z tego funduszu umożliwiły realizację 10 analizowanych badań.

Potrzeba badania grup docelowych ważnych z perspektywy planowania działań edukacyjnych

Zdecydowana większość badań to projekty, w których wykorzystano ilościowe techniki badawcze i których celem było uzyskanie wyników reprezentatywnych dla badanych populacji – z opisów projektów wynika, że najczęściej stosowanym dobozem respondentów był schemat losowy.

Przeważnie zasięg przeprowadzonych badań był ogólnopolski (ponad 40 projektów, a włączając w to Eurobarometr realizowany na reprezentatywnych próbach z poszczególnych krajów – ponad 50 badań). W konsekwencji **zdecydowanie najczęściej badaną populacją był ogół Polaków**. Oznacza to, że **brakuje wiedzy o grupach specyficznych – w tym o nauczycielach, dzieciach, młodzieży. To m. in. te grupy są szczególnie ważne z perspektywy wczesnego kształtowania nawyków ekologicznych oraz szerzenia wiedzy ekologicznej**.

Rzadko pojawiającymi się w badaniach kategoriami respondentów byli też przedsiębiorcy, czy rolnicy. Poziom ich świadomości ekologicznej – z racji pełnionych ról – ma szczególne przełożenie na

postępowanie wobec środowiska.

W związku z tym, że wspomniane grupy badane były rzadko, poziom ich świadomości, postaw i zachowań ekologicznych nie jest dobrze rozpoznany, a planowanie działań edukacyjnych jest utrudnione – brakuje wskaźników, które wiarygodnie i precyzyjnie określają świadomość ekologiczną w punkcie wyjścia. **Wydaje się zasadne prowadzenie badań na grupach docelowych, istotnych z perspektywy planowania działań edukacyjnych**. Zgromadzona na ich temat wiedza pozwoli na projektowanie działań edukacyjnych im dedykowanych.

Brak kompleksowych projektów badawczych – wykorzystujących różne techniki badawcze

Zdecydowaną większość projektów (70) zrealizowano w oparciu o jedną technikę badawczą. Najczęściej były to badania telefoniczne (CATI) oraz bezpośrednie (CAPI).

Do rzadkości należy używanie technik jakościowych, których zaletą jest możliwość pogłębionego zrozumienia badanych zjawisk. W ani jednym projekcie nie wykorzystano panelu eksperckiego czy analizy SWOT, które nie są techniką badania świadomości, jednak mogą uzupełnić badania o dodatkowe informacje i znacząco pomóc w przygotowaniu projektu badawczego oraz zrozumieniu wyników badań.

Projektując badania w przyszłości, **warto zadbać o bardziej kompleksowe i wielowymiarowe ujęcie analizowanych tematów.** Łączenie źródeł danych zebranych za pomocą różnych technik (tzw. triangulacja), poprzez porównywanie i łączenie wyników, zapewnia wyższą jakość wyników.

Energetyka najczęściej, hałas i odór najrzadziej poruszonymi tematami w badaniach

Zdecydowanie najczęściej poruszaną w badaniach tematyką były zagadnienia związane z energetyką (29 publikacji). Kwestia ta okazała się ważna dla różnego rodzaju podmiotów – w tym firm, czy organizacji zrzeszających operatorów elektroenergetycznych. Co jednak istotne, problematyka związana z energetyką w dużej części nie mieści się w kompetencjach Ministerstwa Środowiska.

Innymi stosunkowo często poruszonymi tematami były: ochrona przyrody, problemy środowiska naturalnego, gospodarka odpadami czy zmiany klimatu. W tych obszarach można znaleźć stosunkowo wiele źródeł bieżących informacji o stanie świadomości, postaw i zachowań ekologicznych. **Zagadnieniami, na których badacze koncentrowali się rzadziej, były: odór i hałas, ale też CSR, zachowania konsumenckie, jakość powietrza, czy Natura 2000.** To w tych obszarach tematycznych zakres bieżącej wiedzy jest szczególnie ograniczony. Skłania to do zarekomendowania – po uprzednim eksperckim ustaleniu hierarchii ich ważności – badań w tych obszarach.

Niska świadomość ekologiczna w obrębie niektórych zakresów tematycznych, powinna ukierunkowywać działania edukacyjne podejmowane przez Ministerstwo Środowiska na kwestie związane z:

- oszczędzaniem energii w miejscu pracy,
- problematyką bioróżnorodności,
- informacjami odnośnie spożywania wody z kranu,
- problematyką zmian klimatu,
- obszarami Natura 2000.

Syntetyczne podsumowania dotyczące poszczególnych zakresów tematycznych, deficytowych obszarów badań i luk informacyjnych znajduje się w tabeli na następnych stronach.

Deficyty w obszarach badań i luki informacyjne Polaków

Zakres tematyczny	Deficyty w obszarach badań	Luki informacyjne Polaków
Energetyka	Nie zdiagnozowano deficytu badań w tym zakresie.	<ul style="list-style-type: none">▪Wykorzystywanie liczników inteligentnych w gospodarstwach domowych,▪Wiedza dotycząca elektrowni jądrowych (obawy dotyczące bezpieczeństwa),▪Wiedza dotycząca odnawialnych źródeł energii,▪Wiedza dotycząca oszczędzania energii w miejscu pracy.
Ochrona przyrody	Nie zdiagnozowano deficytu badań w tym zakresie.	Nie zidentyfikowano luk informacyjnych w tym zakresie.
Problemy środowiska naturalnego	Nie zdiagnozowano deficytu badań w tym zakresie.	Nie zidentyfikowano luk informacyjnych w tym zakresie
Gospodarka odpadami	Nie zdiagnozowano deficytu badań w tym zakresie.	Nie zidentyfikowano luk informacyjnych w tym zakresie
Zmiany klimatu	Nie zdiagnozowano deficytu badań w tym zakresie.	Problematyka zmian klimatu nie jest szerzej znana badanym, a informacje na ten temat są potrzebne i pożądane.

Deficyty w obszarach badań i luki informacyjne Polaków

Zakres tematyczny	Deficyty w obszarach badań	Luki informacyjne Polaków
Gospodarka wodna	Temat rzadko podejmowany w badaniach . Jedyne polskie badanie „Polacy a świadomość oszczędzania wody” pochodzi z 2009 roku.	Jak wskazują badania, Polakom brakuje informacji z zakresu gospodarki wodnej.
Bioróżnorodność	Nie zdiagnozowano deficytu badań w tym zakresie.	Zidentyfikowano niską świadomość problematyki bioróżnorodności. Wśród badanych niedoinformowanych w zakresie bioróżnorodności są osoby o różnym poziomie wykształcenia i w różnym wieku
Natura 2000	Temat rzadko podejmowano w badaniach.	Problematyka Natury 2000 nie jest szerzej znana badanym. Wyniki badań wskazywały na niską znajomość zagadnienia obszarów Natura 2000 wśród uczniów gimnazjów oraz wśród turystów.
Jakość powietrza	Brak krajowych badań dotyczących jakości powietrza.	Temat jakości powietrza nie jest wystarczająco znany badanym.

Deficyty w obszarach badań i luki informacyjne Polaków

Zakres tematyczny	Deficyty w obszarach badań	Luki informacyjne Polaków
Zachowania konsumenckie	Temat rzadko podejmowany w badaniach.	W ramach zakresu zachowań konsumenckich zidentyfikowano potrzebę poszerzenia wiedzy z zakresu korzystania wody z kranu. Należy jednak wziąć pod uwagę, że tego typu działania informacyjne podejmowane są w bieżącym roku i wiedza Polaków na ten temat może znacząco wzrosnąć.
Spółeczna odpowiedzialność biznesu	Temat rzadko podejmowany w badaniach.	Ograniczona wiedza na temat problemu społecznej odpowiedzialności biznesu.
Hałas i odór	Brak badań na tematy związane z hałasem i odorem.	Z powodu ograniczonej liczby publikacji (jedno badanie na temat hałasu) nie można wnioskować o lukach informacyjnych w zakresie świadomości społecznej dotyczącej hałasu czy odoru.

Rozwój wiedzy poprzez korzystanie z zaawansowanych technik analizy danych

Mimo poprawności zasadniczej części projektów, warto zwrócić uwagę na to, że badacze nie tylko unikali stosowania kilku technik w jednym projekcie, ale też **używane przez nich narzędzia analityczne należały do tych najprostszych** (tj. rozkłady częstości, tabele krzyżowe).

W przyszłości warto rozważyć zastosowanie bardziej zaawansowanych narzędzi analizy danych np. tych, których efektem jest segmentacja. Dzięki wyodrębnieniu grup Polaków, o np. swoistych poziomach świadomości ekologicznej, można precyzyjniej dostosować działania edukacyjne do ich potrzeb, ale też efektywniej się z nimi komunikować.

Podsumowując, patrząc na wyniki badań, świadomość ekologiczna Polaków jest na niewystarczająco wysokim poziomie. Jako społeczeństwo – mimo pozytywnego stosunku do przyrody – brakuje nam wiedzy, ale też dobrych nawyków. Choć istnieją obszary tematyczne, w obrębie których zrealizowano wiele badań (np. energetyka), to nawet w ich przypadku **brakuje pogłębionej wiedzy o grupach docelowych istotnych z perspektywy planowania działań edukacyjnych.** O ile więc w części zagadnień zakres dostępnych informacji pozwala na postawienie wstępnej diagnozy (a co za tym idzie adekwatne zaplanowanie działań edukacyjnych), o tyle w pewnych tematach taką wiedzę trzeba dopiero zgromadzić.

3

Ogólna charakterystyka analizowanych publikacji i badań

Raport z analizy badań świadomości,
postaw i zachowań ekologicznych

© TNS Lipiec 2015

W analizie uwzględniono **83 publikacje**,
w tym **59 raportów** i **12 komunikatów**
z badań dotyczących badań świadomości,
postaw i zachowań ekologicznych Polaków
przeprowadzonych w Polsce w latach 2009-
2015.

3.1

Informacje techniczne o publikacjach

Raport z analizy badań świadomości,
postaw i zachowań ekologicznych

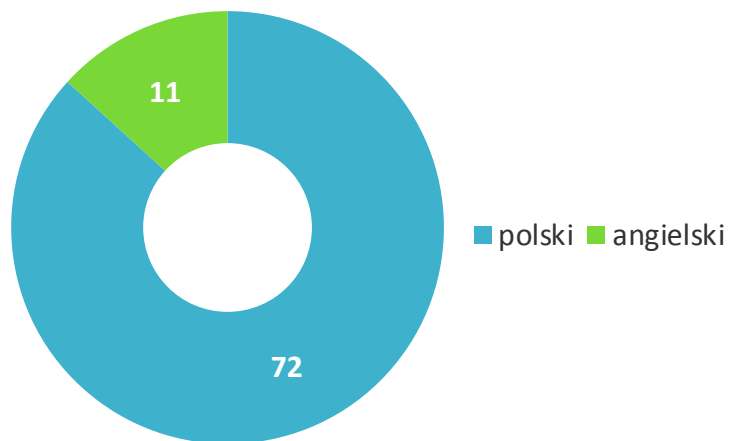
© TNS Lipiec 2015

MINISTERSTWO
ŚRODOWISKA

Język publikacji – nie tylko po polsku

Liczba i procent publikacji w językach polskim i angielskim

- Zdecydowana większość analizowanych badań opublikowana była w języku polskim. Do analizy włączono 11 anglojęzycznych raportów z sondaży Eurobarometru realizowanych na zlecenie Komisji Europejskiej.
- Na badania Komisji Europejskiej, które prowadzone są od lat 70-tych, warto zwrócić szczególną uwagę. Sondaże dotyczą wielu spraw w tym m. in. sytuacji społecznej, ochrony zdrowia, kultury, technologii informatycznych, ale też ochrony środowiska. Tematyka badań powtarzana jest cyklicznie, a wyniki pozwalają nie tylko śledzić zmiany świadomości w czasie, ale też porównywać stan opinii publicznej w poszczególnych krajach. Oznacza to, że **w raportach Eurobarometru znaleźć można informacje o stanie świadomości ekologicznej Polaków, wartości wskaźników porównywać do ogółu Europejczyków, ale też do krajów, w których poziom świadomości ekologicznej mieszkańców jest wyższy niż u Polaków.**

Forma analizowanych publikacji

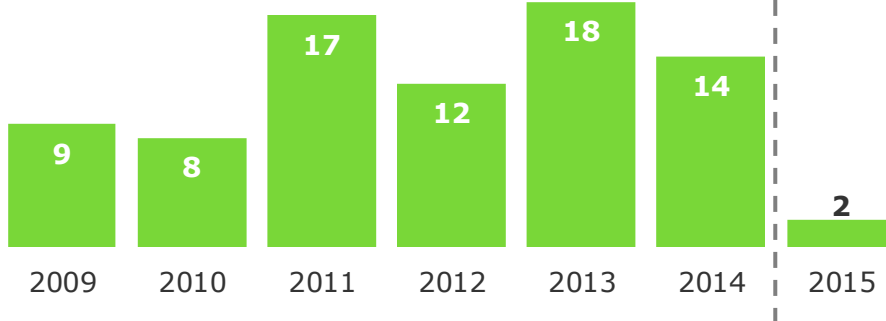
Liczba publikacji o określonej formie

- Większość publikacji to typowe raporty z badań (59).
- Zdarzały się jednak inne formy – przede wszystkim komunikaty (12) tj. krótka forma opisująca wyniki własne badań CBOS oraz TNS Polska.
- W pozostałych przypadkach wyniki omawiane były np. w notach prasowych, artykuły, prezentacjach, czy w pracy magisterskiej.
- W przypadku części „innych form” publikacji (np. nota prasowa, raport tabelaryczny) nie jest jasne, czy istnieje pełny raport opisujący wyniki z przeprowadzonego badania. **W takich przypadkach można rozważyć podjęcie kontaktu z autorami, zlecniodawcami lub wykonawcami badań.**

Data wydania publikacji

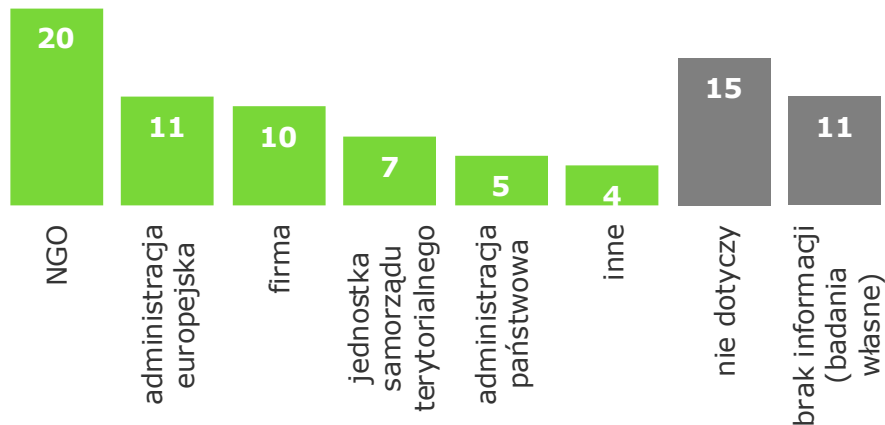
Liczba publikacji wydanych w poszczególnych latach

- Większość analizowanych publikacji pochodzi z lat 2011-2014. Dwukrotny wzrost liczby publikacji obserwować można pomiędzy latami 2010 a 2011 (z 8 do 17), później liczba publikacji utrzymuje się na wyższym poziomie.
- **Raporty z badań publikowane są z opóźnieniem, dlatego wiarygodnych danych o przeprowadzonych w bieżącym roku badaniach spodziewać się należy w połowie 2016 roku, a nawet później.**

Typ zleceniodawcy – kto inwestuje w badania na temat świadomości ekologicznej?

Liczba publikacji zlecanych przez różnego rodzaju podmioty

Liczba publikacji współfinansowanych z określonych środków

- Konkretny zleceniodawca badania ujawniany był w większości publikacji – takiej informacji nie podano w 11 przypadkach, a w 15 projekt miał charakter badania własnego.
- **Najczęściej badania z zakresu świadomości zachowań ekologicznych zlecały organizacje pozarządowe. Ich rola w pozyskiwaniu wiedzy na temat świadomości, postaw i zachowań ekologicznych jest więc znacząca.**
- Szczególnie istotnym podmiotem jest też odpowiedzialna za wiele badawczych projektów Komisja Europejska.
- Badania mogą być współfinansowane z określonych środków. W dwudziestu przypadkach rzeczywiście tak było. Przeważało współfinansowanie ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, dwukrotnie rzadziej środki pochodziły z funduszy europejskich.

3.2

Informacje techniczne o zrealizowanych badaniach

Raport z analizy badań świadomości,
postaw i zachowań ekologicznych

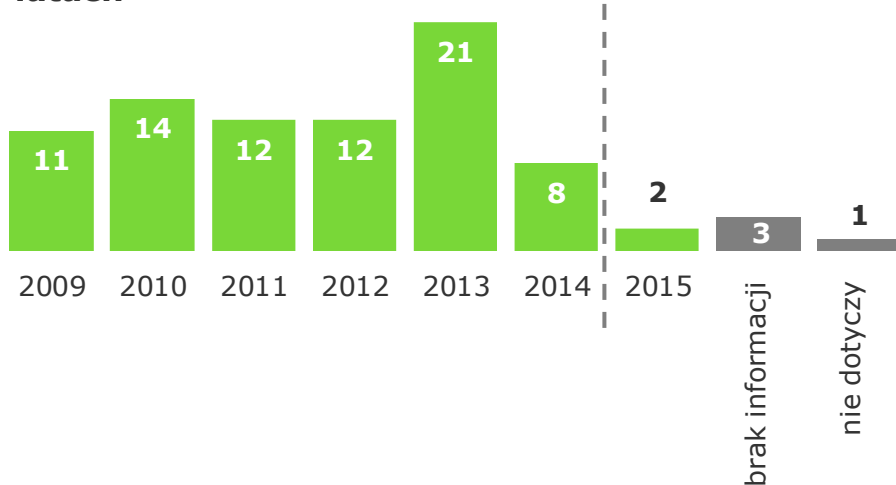
© TNS Lipiec 2015

MINISTERSTWO
ŚRODOWISKA

Terminy realizacji badań – czy zainteresowanie tematyką maleje?

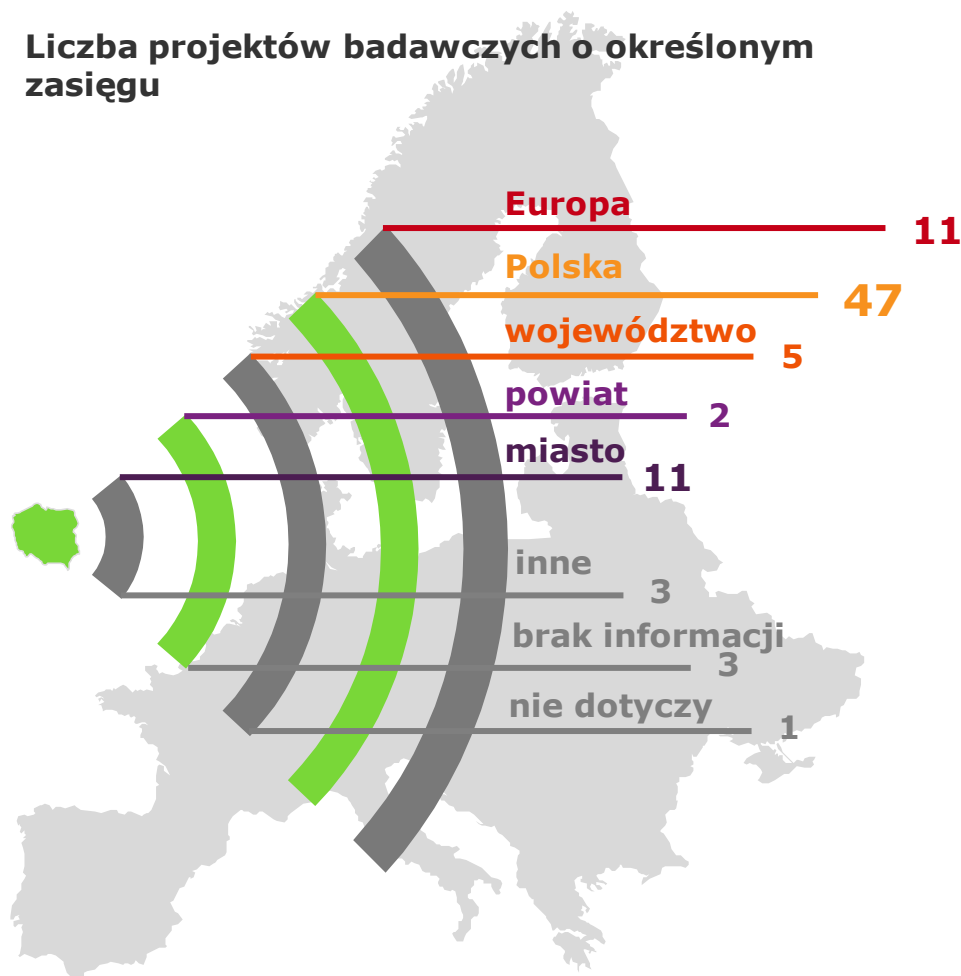
Liczba badań realizowanych w poszczególnych latach

- Najwięcej projektów badawczych zrealizowano w roku 2013 – aż 21, co stanowi $\frac{1}{4}$ ogółu analizowanych przypadków.
- Rok 2014, a w szczególności 2015, to lata, w których liczba projektów badawczych była mniejsza, co może być również efektem tego, że nie wszystkie wyniki zostały opublikowane. Tym bardziej warto analizować nowe publikacje – być może zainteresowanie tematyką ekologiczną zmalało.

Zasięg badań

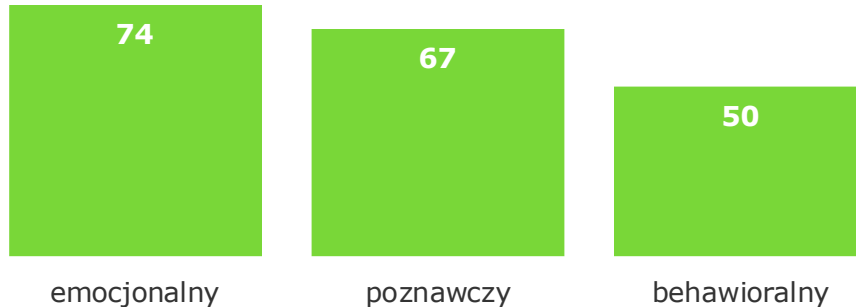
Liczba projektów badawczych o określonym zasięgu

- Badania poddane analizie w przeważającej większości – 47 projektów – miały zasięg ogólnopolski. 11 badań o zasięgu europejskim to badania Eurobarometru zlecane przez Komisję Europejską. **Oznacza to, że blisko 60 projektów to badania, które przedstawiają szeroką, ogólnokrajową perspektywę.**
- Badania dotyczące świadomości, postaw i zachowań ekologicznych stosunkowo często (11 projektów) realizowane są w obrębie miast, choć jak było wspomniane, w projektach tego typu problematyka ekologiczna niekoniecznie jest tą centralną.

Komponenty postawy – na czym najczęściej koncentrują się badania?

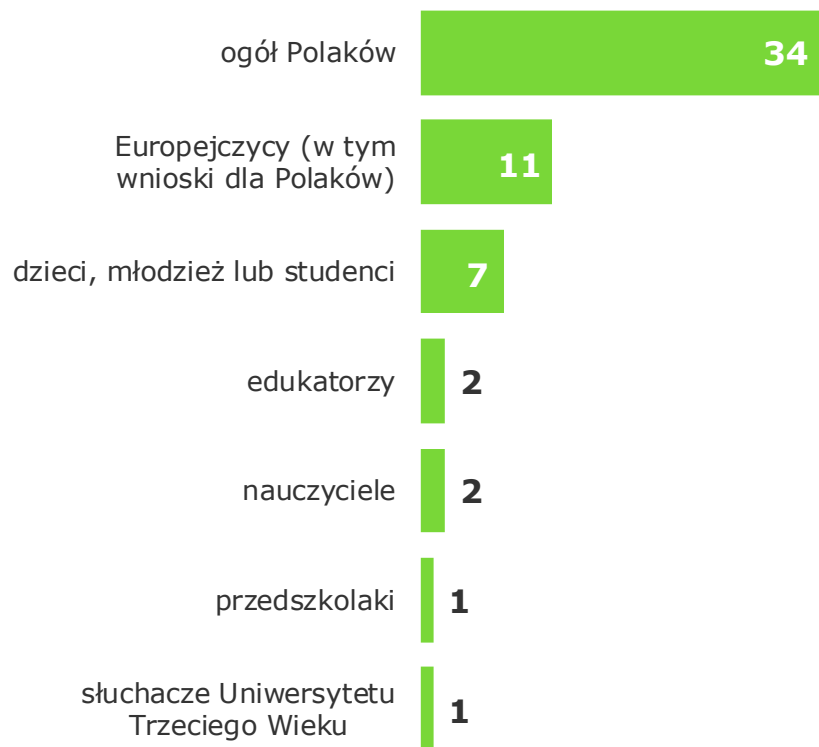
Liczba publikacji zajmujących się poszczególnymi komponentami postawy

- Badania analizowano pod kątem komponentów postawy, na których się koncentrowały.
- Okazuje się, że najczęściej badacze skupiali się na aspekcie emocjonalnym (tj. pozytywnym afekcie wobec ekologii) oraz poznawczym (tj. wiedzy i przekonaniach dotyczących środowiska).
- **Rzadziej badania koncentrowały się na aspekcie behawioralnym tj. na zachowaniach.** Może to być konsekwencją tego, że badania sondażowe tylko w sposób pośredni badają zachowania – odpowiedzi respondentów stanowią deklaracje o wykonywaniu (lub nie) pewnych czynności. Szczegółowe badanie zachowań wymaga użycia mniej standardowych technik badawczych.

Grupy docelowe w przeprowadzonych badaniach

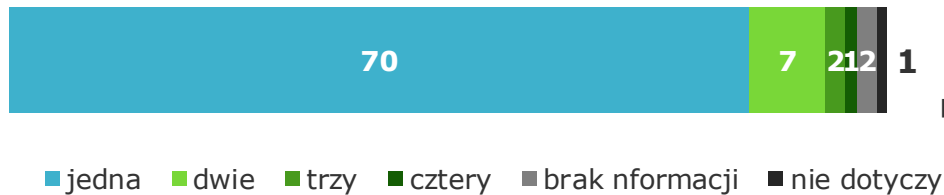
Liczba projektów badawczych z wybranymi grupami docelowymi

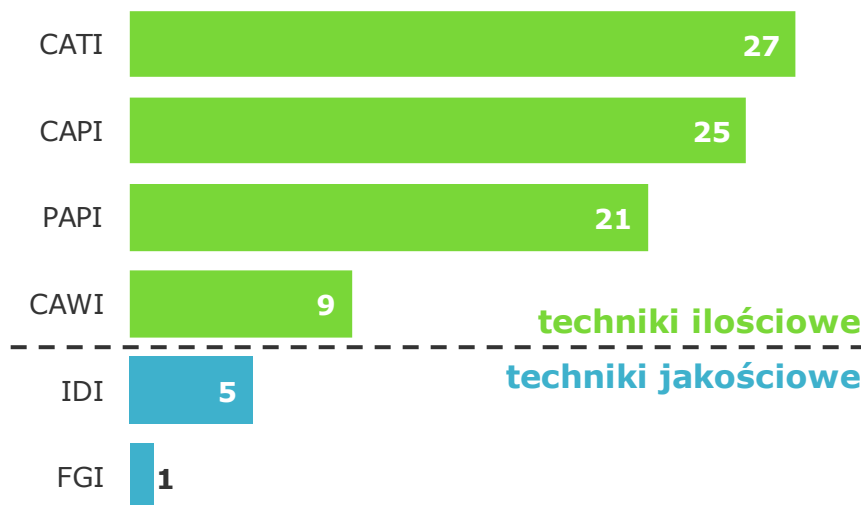
- Projekty najczęściej koncentrowały się na jednej grupie docelowej – tylko 8 z nich zajmowało się co najmniej dwiema grupami.
- **W zrealizowanych badaniach zdecydowanie najczęściej występującą grupą docelową był ogół Polaków w wieku od 15 lub 18 lat.**
- W badaniach Komisji Europejskiej (11 projektów) badani byli Europejczycy. Próba konstruowana była jako połączenie reprezentatywnych prób z poszczególnych krajów. Wyniki i wnioski uwzględnione w analizie dotyczyły jednak wyłącznie Polski.
- Przypadki badania wężiej zdefiniowanych grup były rzadsze i częstokroć nieporównywalne.
- **Poziom świadomości, postaw i zachowań ekologicznych w grupach innych niż ogół Polaków, a ważnych z perspektywy prowadzenia działań edukacyjnych nie jest dobrze rozpoznany. W związku z tym planowanie takich działań jest utrudnione – brakuje wskaźników, które wiarygodnie i precyzyjnie określają świadomość ekologiczną w punkcie wyjścia.**

Wykorzystywane techniki badawcze

Liczba wykorzystanych w projekcie technik

Liczba projektów badawczych wykorzystujących poszczególne techniki badawcze

- Zdecydowaną większość badań (71) zrealizowano w oparciu o jedną technikę badawczą. Jedyne w kilku przypadkach zastosowano metodę triangulacji polegającą na wykorzystaniu więcej niż jednej techniki badawczej.
- Najczęściej badania realizowano techniką wywiadów telefonicznych (27) lub bezpośrednich wywiadów wspomaganych komputerowo (26). Do rzadkości należy realizacja projektów technikami jakościowymi, które choć nie umożliwiają wnioskowania na ogół badanej populacji, to pozwalają na pogłębione zrozumienie analizowanych zjawisk.
- **W żadnym z badań nie wykorzystano analizy SWOT lub panelu eksperckiego** – technik, które same w sobie nie służą badaniu świadomości, ale pomagają w zaprojektowaniu badania oraz w lepszym zrozumieniu zebranego w badaniach materiału oraz umożliwiają wyciąganie bardziej wiarygodnych wniosków czy formułowanie bardziej adekwatnych rekomendacji.
- **Brakuje kompleksowych projektów badawczych – planując kolejne badania warto zadbać o zróżnicowanie używanych technik (triangulacja).**

3.3

Ocena użyteczności zrealizowanych badań

Raport z analizy badań świadomości,
postaw i zachowań ekologicznych

© TNS Lipiec 2015

Reprezentatywność wyników badań

Badania zrealizowane w latach 2009-2015 to zasadniczo projekty wykorzystujące techniki ilościowe (tj. CATI, CAPI, PAPI, czy CAWI).

W konsekwencji w większości badań dążono do uzyskania wyników reprezentatywnych dla analizowanych populacji. Podobnych aspiracji z założenia nie mają jakościowe techniki badawcze.

Aby w pełni rzetelnie ocenić reprezentatywność wyników badania, potrzebne są szczegółowe informacje dotyczące doboru próby. Nie jest jednak powszechną praktyką, by w raportach z wynikami umieszczać szczegółowy opis procedury doboru respondentów. Takie informacje znajdują się przeważnie w raportach metodologicznych, których przygotowywanie – na ten moment – nie należy do standardów, a jest dobrą, wartą rozpowszechnienia praktyką.

W związku z powyższymi zastrzeżeniami w przeprowadzonych analizach podstawą do oceny reprezentatywności badań były deklaracje wykonawców badań.

Szczegółowej informacji o metodzie doboru próby zabrakło w przypadku 25 badań.

Zdecydowanie najczęściej wykorzystywaną metodą był – jak twierdzili autorzy – **dobór losowy (40 projektów badawczych)**. Jest to zatem sposób, który pozwala na statystyczne wnioskowanie o ogóle badanej populacji. **Warto jednak podkreślić, że w praktyce pojęcie losowego doboru próby bywa nadużywane i jest dalekie od akademickiego rozumienia tego pojęcia.**

Inne stosowane w przeanalizowanych projektach metody doboru próby (np. losowo-kwotowy, kwotowy) podobnie jak dobór losowy dążą do uzyskania wyników reprezentatywnych dla badanych populacji.

Tylko w 3 projektach stosujących techniki ilościowe zastosowano celową metodę doboru próby tj. technikę, która z założenia nie jest reprezentatywną.

Dostępność wyników badań w domenie publicznej oraz możliwość i sposób nabycia majątkowych praw autorskich

Wszystkie analizowane w trakcie prac publikacje dostępne są w Internecie, a zapoznanie się z nimi nie wymaga poniesienia kosztów. W kilku przypadkach ogólnodostępne były nie raporty czy komunikaty, ale noty prasowe zawierające główne wyniki badań.

Według ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych rozróżnia się dwa rodzaje praw autorskich: osobiste oraz majątkowe.

Autorem jest człowiek, który dany utwór stworzył/współtworzył. Prawa autorskie osobiste nie podlegają zbyciu – potocznie, nie podlegają „sprzedaży”.

Rozporządzać można jedynie prawami majątkowymi do utworów. To podmiot będący autorem jest uprawniony do decydowania o sposobach korzystania z utworu. Jest np. uprawniony do przeniesienia praw majątkowych na inny podmiot, względnie uprawniony do udzielenia licencji wyłącznej lub niewyłącznej do korzystania przez kogoś z utworu.

Należy zwrócić uwagę na sytuacje, gdy prawa autorskie majątkowe należą z mocy ustawy do pracodawcy – np. gdy pracownik w ramach stosunku pracy napisze utwór (np. raport).

Podsumowując, autorskie prawa osobiste pozostają zawsze przy autorach, którzy dysponują i mogą zbyć prawa majątkowe. **Autorzy mają więc najlepszą wiedzę o tym, kto jest właścicielem praw majątkowych do utworów lub kto posiada do nich licencję.**

W przypadku przeprowadzonej analizy danych zastanych autor publikacji wielokrotnie nie został ujawniony (48 przypadków). W takich sytuacjach, chcąc ustalić możliwość i sposób nabycia praw autorskich majątkowych lub uzyskania licencji do wyników badania, **zalecany jest bezpośredni kontakt z wykonawcą lub zleceniodawcą badania, którzy udzielą dalszych szczegółowych informacji.**

Ramy czasowe przeprowadzonych badań

Liczba projektów badawczych o określonym charakterze

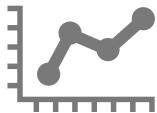
ad hoc

41

cykl

25

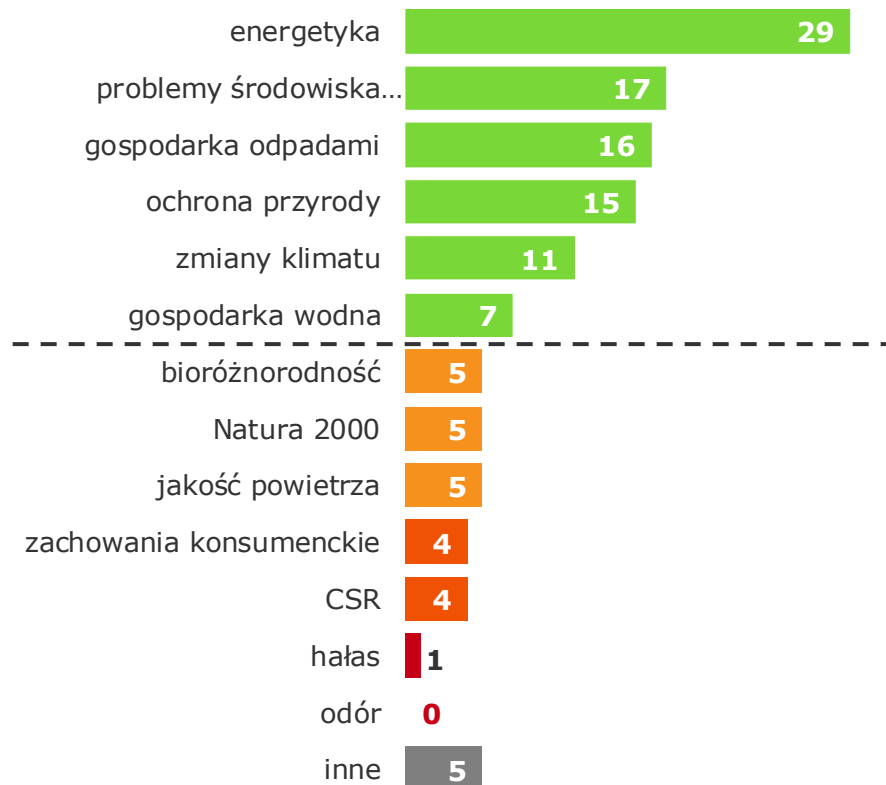
tracking

14

- Najwięcej projektów badawczych stanowiły badania ad hoc (41).
- Mimo wszystko wiele badań to cykle (25), bądź rzadziej trackingi (14). **Na tego typu projekty warto zwracać szczególną uwagę, gdyż w swym założeniu kumulują wiedzę w czasie.**
- Dwa projekty nie były na tyle dobrze opisane, by móc określić ich charakter. Natomiast szczególną uwagę należy zwrócić na badanie będące analizą danych zastanych:
 - „Świadomość ekologiczna Polaków. Analiza wyników badań ilościowych z lat 1992-2011”.

Zakres tematyczny badań

Liczba publikacji dotyczących poszczególnych obszarów tematycznych

- Zakres tematyczny badań może być zdefiniowany na różne sposoby, co oznacza, że w jednym projekcie poruszonych może być wiele tematów. Rzeczywiście w wielu przypadkach (26) w badaniach zajmowano się więcej niż jedną kwestią.
- Zdecydowanie najczęściej poruszonym tematem były sprawy energetyki – zagadnienia te poruszano w więcej niż jednej trzeciej badań (28 publikacji).
- Warto zwrócić uwagę na tematy poruszane rzadziej tj. przede wszystkim **odór i hałas, ale też CSR, zachowania konsumenckie, jakość powietrza, Natura 2000. Są to obszary, o których zakładać można, że wiedza na ich temat – abstrahując od projektów własnych Ministerstwa Środowiska – jest uboższa. Jest zatem wskazane, by w obszarach tych – po uprzednim eksperckim ustaleniu hierarchii ich ważności – realizować badania.**

Luki informacyjne zidentyfikowane w zrealizowanych badaniach (według autorów tych badań)

- Z analizy dostępnych wyników badań wynika, że istnieją tematy, w związku z którymi respondenci mają niską świadomość ekologiczną.
- W oparciu o płynące z badań świadomości ekologicznej wnioski działania edukacyjne Ministerstwa Środowiska powinny obejmować tematy takie jak:
 - Wykorzystywanie liczników inteligentnych w gospodarstwach domowych,
 - Wiedza dotycząca elektrowni jądrowych,
 - Wiedza dotycząca odnawialnych źródeł energii,
 - Wiedza dotycząca oszczędzania energii w miejscu pracy,
 - Problematyka bioróżnorodności,
 - Informacje odnośnie spożywania wody z kranu,
 - Problematyka zmian klimatu,
 - Wiedza dotycząca obszarów Natura 2000.

Edukacja ekologiczna społeczeństwa a grupy docelowe prowadzonych działań

- Zadaniem Ministerstwa Świadomości jest edukacja ekologiczna społeczeństwa. Oznacza to, że zasadniczym adresatem działań edukacyjnych jest ogół Polaków, a podstawowe wskaźniki poziomu świadomości ekologicznej winny się odnosić do całego społeczeństwa.
- Skuteczne prowadzenie działań edukacyjnych kierowanych do tak szeroko rozumianej grupy docelowej – ogół Polaków – jest niezwykle trudne. Efektywne działania łatwiej jest planować, odnosząc się do kategorii osób, których specyfika oraz potrzeby są wyraźniej zdefiniowane.
 - Po pierwsze, niezależnie od będącego przedmiotem działań tematu, w kształceniu postaw ekologicznych pewne grupy są szczególnie istotne. Nawyki ekologiczne powinny być formowane jak najwcześniej, a więc nie tylko w domu/rodzinie, ale też w szkołach. Stąd za ważne grupy uznać należy np. dzieci, młodzież oraz nauczycieli.
 - Po drugie, specyfika pewnych tematów środowiskowych, może prowadzić do wyodrębnienia innych szczególnie ważnych grup docelowych. Np. sprawy gospodarowania odpadami są ważne nie tylko z perspektywy zachowań jednostek i gospodarstw domowych, ale też spółdzielni i wspólnot mieszkaniowych czy przedsiębiorców. Oznacza to, że planowanie działań edukacyjnych powinno uwzględniać wyodrębnienie interesariuszy i grup, na które należy zwracać szczególną uwagę. Grupy te powinny być uwzględniane w badaniach, do nich też adresować można dostosowane do ich potrzeb działania edukacyjne.
- Jak pokazuje przeprowadzona analiza, badania przeważnie opisują postawy ogółu Polaków (34 projekty). Realizacja takich badań jest nie tylko niezwykle istotna, ale też niezbędna z perspektywy realizacji misji Ministerstwa Środowiska. **Warto jednak gromadzić wiedzę na temat specyficznych grup docelowych. Informacje tego typu można wykorzystywać do projektowania działań edukacyjnych im dedykowanych.**
- W dalszej części raportu przy omawianiu zakresów tematycznych wyszczególniane będą grupy docelowe, na których koncentrowały się badania.

Dostępność narzędzi badawczych oraz szczegółowych analiz

Liczba projektów badawczych w przypadku, których dostępne są narzędzia badawcze lub szczegółowe wyniki

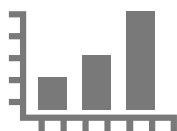
kwestionariusz

22

scenariusz

1

tabele wynikowe

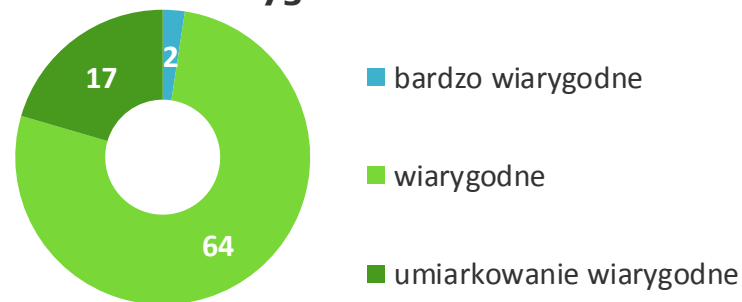
17

- Udostępnianie w badaniu narzędzi badawczych oraz szczegółowych analiz jest dobrą praktyką. Takie działanie, poprzez swoją transparentność, nie tylko wzmacnia wiarygodność danego badania, ale też ułatwia nadbudowę zdobytej wiedzy. **Projekty, w których udostępnia się dodatkowe materiały, są więc na swój sposób bardziej użyteczne.**
- Publikowanie narzędzi oraz szczegółowych analiz to domena przede wszystkim Komisji Europejskiej – w przypadku Eurobarometru jest to regułą (11 raportów z badań). Łatwy dostęp do kwestionariuszy możliwy jest w przypadku dziewięciu innych badań, a do tabel wynikowych w przypadku pięciu.
- **Z perspektywy Ministerstwa Środowiska dostępność narzędzi badawczych oraz analiz tabelarycznych jest szczególnie użyteczna – materiały te mogą być wykorzystane przy planowaniu kolejnych badań, bądź (w przypadku tabel) do planowania konkretnych działań edukacyjnych.**

Ogólna ocena wiarygodności badań

- Analizowane badania poddano eksperckiej ocenie i zweryfikowano je pod kątem ich wiarygodności. Za kryterium wiarygodności przyjęto wykorzystaną w badaniu metodologię i jej opis oraz sposób raportowania wyników badań.
- Przeważającą większość badań (**64**) uznano za badania wiarygodne – nie było zastrzeżeń dotyczących ich metodologii oraz sposobu raportowania.
- W kilkunastu (**17**) przypadkach, badania uznano za umiarkowanie wiarygodne – najczęściej brakowało im noty metodologicznej – informacji o tym, jak badanie zostało przeprowadzone.
- Dwa badania zasłużyły na ocenę bardzo wiarygodnych – cechowała je wyjątkowo rozbudowana nota metodologiczna, pogłębiona analiza, przejrzyste wyniki i dostępność wykorzystanych kwestionariuszy.
- Były to publikacje:
 - „Młodzież a NATURA 2000” – raport Instytutu na rzecz Ekorozwoju;
 - „Parki narodowe w świadomości i działaniach społeczności lokalnych” – publikacja autorstwa Adama Hibsza.
- Choć w ogólnej ocenie zasadnicza większość projektów jest poprawna, to brakuje badań kompleksowych, które do analizowanych zagadnień podchodziłyby w sposób holistyczny, wykorzystywałyby zróżnicowane techniki badawcze czy bardziej zaawansowane narzędzia analizy danych.
- Z perspektywy planowania działań edukacyjnych brakuje również wiedzy na temat wąsko zdefiniowanych, ważnych dla danej problematyki grup docelowych.

Liczba projektów o różnych poziomach wiarygodności

4

Energetyka

Raport z analizy badań świadomości,
postaw i zachowań ekologicznych

© TNS Lipiec 2015

Energetyka – podsumowanie

- Energetyka to zdecydowanie najczęściej (29) podejmowany problem badawczy spośród analizowanych publikacji.
- Grupami docelowymi badań dotyczących energetyki byli m.in.:
 - wszyscy Polacy,
 - mieszkańcy terenów, na których planowano budowę elektrowni,
 - przedsiębiorcy.
- Raportem godnym polecenia jest:
 - „Badanie świadomości ekologicznej Polaków 2010 ze szczególnym uwzględnieniem energetyki przyjaznej środowisku” opublikowany przez Instytut na rzecz Ekorozwoju.
- Wspomniane w raportach elementy ważne z perspektywy podejmowanych działań edukacyjnych:
- **Grupy docelowe działań edukacyjnych:**
 - Działania edukacyjne związane

Deficyt w obszarze badań:

Problematyka energetyki to temat bardzo często podejmowany w badaniach – nie zdiagnozowano deficytu badań w tym zakresie.

- z oszczędzaniem energii należy kierować do: mężczyzn; mieszkańców terenów wiejskich; osób młodych w wieku 18-24 lata; pracowników (z: „Badanie świadomości ekologicznej Polaków 2010 ze szczególnym uwzględnieniem energetyki przyjaznej środowisku”).
- Działania edukacyjne dotyczące efektywnych sposobów na ograniczenie zużycia prądu w miejscu pracy należy kierować do osób pracujących zawodowo (z: „Świadomość energetyczna Polaków”).

Luki informacyjne Polaków:

Energetyka była na tyle często podejmowanym tematem badawczym, że w jego obrębie można wyróżnić szczegółowe zakresy, w ramach których badani wykazują niską świadomość:

- Wykorzystywanie liczników inteligentnych w gospodarstwach domowych,
- Wiedza dotycząca elektrowni jądrowych (obawy dotyczące bezpieczeństwa),
- Wiedza dotycząca odnawialnych źródeł energii,
- Wiedza dotycząca oszczędzania energii w miejscu pracy.

5

Ochrona przyrody

Raport z analizy badań świadomości,
postaw i zachowań ekologicznych

© TNS Lipiec 2015

MINISTERSTWO
ŚRODOWISKA

Ochrona przyrody – podsumowanie

- Temat ochrony przyrody podejmowany był w 15 badaniach.
- Badania dotyczące ochrony przyrody często (13/15) zawierały komponent behawioralny postaw – dotyczący zachowań respondentów.
- Wśród grup docelowych badań z zakresu ochrony przyrody znaleźli się m.in.:
 - wszyscy Polacy,
 - dzieci w wieku przedszkolnym,
 - młodzież szkolna,
 - urzędnicy,
 - nauczyciele,
 - turyści,
 - właściciele firm,
 - dyrektorzy Parków Narodowych.
- Raportem godnym polecenia jest:
 - „Młodzież a Natura 2000” opublikowany przez Instytut na rzecz Ekorozwoju.
- Elementy użyteczne dla Ministerstwa Środowiska do wykorzystania w ewentualnych badaniach to:
 - Opis szeregu postaw wobec ochrony przyrody oraz pytań dot. wiedzy przyrodniczej (z: „Badanie wiedzy i postaw Polaków wobec przyrody oraz idei jej ochrony Czyli Polska i Polacy z lotu pTAKa”),
 - Spis podejmowanych działań proekologicznych – opisowa kafeteria w postaci odpowiedzi na pytania otwarte (z: „Postawy mieszkańców woj. śląskiego wobec ekologii”)
 - Informacje odnośnie do postaw nauczycieli (z: „Ogólnopolskie badanie postaw i opinii nauczycieli przyrody i biologii”).

Deficyt w obszarze badań:

Ochrona przyrody to temat często podejmowany w badaniach – nie zdiagnozowano deficytu badań w tym zakresie.

Luki informacyjne Polaków:

Nie zidentyfikowano luk informacyjnych w zakresie tematu ochrony przyrody.

6

Problemy środowiska naturalnego

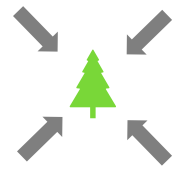
Raport z analizy badań świadomości,
postaw i zachowań ekologicznych

© TNS Lipiec 2015

MINISTERSTWO
ŚRODOWISKA

Problemy środowiska naturalnego

- Problemy środowiska naturalnego to temat często (17) podejmowany w badaniach.
- Wśród grup docelowych badań z zakresu problemów środowiska naturalnego znaleźli się m.in.:
 - wszyscy Polacy,
 - nauczyciele biologii lub przyrody,
 - urzędnicy,
 - dzieci w wieku przedszkolnym,
 - dzieci i młodzież szkolna.
- Raportem godnym polecenia jest:
 - „Ogólnopolskie badanie postaw i opinii nauczycieli przyrody i biologii”

Ze względu na istotną rolę nauczycieli jako grupy docelowej badań, proponujemy zapoznać się z raportem opublikowanym przez Stowarzyszenie Ptaki Polskie. Pomimo zastrzeżeń metodologicznych (wywiady przeprowadzono z nauczycielami z trzech dużych aglomeracji miejskich), warto zapoznać się z jakościowymi wynikami raportu. Raport stanowi wstępną eksplorację tematu, którą należałoby pogłębić za pomocą technik ilościowych – koniecznie z reprezentantami nauczycieli z mniejszych miejscowości.

- Elementy użyteczne dla Ministerstwa Środowiska do wykorzystania w ewentualnych badaniach to:
 - Wyniki pokazujące malejące zaniepokojenie stanem środowiska na przestrzeni lat oraz silną świadomość wpływu na stan środowiska (z: „Polacy o stanie środowiska i zmianach klimatu. 2014. Komunikat z badań CBOS”).

Deficyt w obszarze badań:

Problemy środowiska naturalnego to temat często podejmowany w badaniach – nie zdiagnozowano deficytu badań w tym zakresie.

Luki informacyjne Polaków:

Nie zidentyfikowano luk informacyjnych w zakresie tematu problemów środowiska naturalnego.

7

Gospodarka odpadami

Raport z analizy badań świadomości,
postaw i zachowań ekologicznych

© TNS Lipiec 2015

MINISTERSTWO
ŚRODOWISKA

Gospodarka odpadami – podsumowanie

- Gospodarka odpadami była tematem często podejmowanym (16 projektów) w badaniach świadomości, postaw i zachowań ekologicznych.
- Badania dotyczące gospodarki odpadami często (13/16) zawierają komponent behawioralny postaw – dotyczący zachowań respondentów (np. pytania dotyczące segregacji śmieci).
- Wśród grup docelowych badań z zakresu gospodarki odpadami znaleźli się m.in.:
 - wszyscy Polacy,
 - dzieci i młodzież szkolna,
 - rolnicy.
- Raportem godnym polecenia jest:
 - „Badanie świadomości osobistego wpływu człowieka na środowisko” (wyniki z lat 2012 oraz 2014).

Raporty fundacji Nasza Ziemia stanowią cenne źródło informacji na temat stosowanych przez respondentów praktyk proekologicznych oraz postaw dotyczących praktycznych sposobów ochrony środowiska.

Deficyt w obszarze badań:

Problemy gospodarki odpadami to temat często podejmowany w badaniach – nie zdiagnozowano deficytu badań w tym zakresie.

- Elementy użyteczne dla Ministerstwa Środowiska do wykorzystania w ewentualnych badaniach to:
 - Kwestionariusz badawczy – opisy postaw oraz podejmowanych działań proekologicznych (z: „Badanie świadomości osobistego wpływu człowieka na środowisko. Wyniki 2012 oraz Wyniki 2014”);
 - Wyniki dotyczące ważnych grup docelowych – dzieci i młodzież oraz edukatorzy (z: „Badanie świadomości osobistego wpływu człowieka na środowisko. Wyniki 2012 oraz Wyniki 2014”);
 - Rekomendacje odnośnie do realizacji dalszych działań proekologicznych np. współpraca pomiędzy samorządem a organizacjami pozarządowymi w zakresie edukacji ekologicznej (z: „Świadomość i zachowania ekologiczne mieszkańców obszaru LGD KWS”).

Luki informacyjne Polaków:

Nie zidentyfikowano luk informacyjnych w zakresie tematu gospodarki odpadami.

8

Zmiany klimatu

Raport z analizy badań świadomości,
postaw i zachowań ekologicznych

© TNS Lipiec 2015

Zmiany klimatu – podsumowanie

- Problematyka zmian klimatu poruszana była w 11 publikacjach.
- Grupami docelowymi badań z zakresu zmian klimatu byli:
 - Europejczycy,
 - wszyscy Polacy,
 - urzędnicy.
- Raportami godnymi polecenia są:
 - komunikaty CBOS odnośnie do zmian klimatu z lat 2009, 2010, 2014;
 - sondaże Eurobarometru z lat 2009, 2011, 2014.
- Elementy użyteczne dla Ministerstwa Środowiska do wykorzystania w ewentualnych badaniach i działaniach edukacyjnych to:
 - Informacje o stanie wiedzy nt. zmian klimatu (z: „Climate change”, sondaż Eurobarometru z 2014 roku);
 - Pytania kwestionariuszowe (z: sondaże Eurobarometru z lat 2009, 2011, 2014).

Deficyt w obszarze badań:

Problemy środowiska naturalnego to temat cyklicznie podejmowany w badaniach – nie zdiagnozowano deficytu badań w tym zakresie.

Luki informacyjne Polaków:

Problematyka zmian klimatu nie jest szerzej znana badanym, a informacje na ten temat są potrzebne i pożądane. Warto rozważyć przeprowadzenie szerokiej kampanii informacyjnej dotyczącej zmian klimatu.

9

Gospodarka wodna

Raport z analizy badań świadomości,
postaw i zachowań ekologicznych

© TNS Lipiec 2015

Gospodarka wodna - podsumowanie

- Temat gospodarki wodnej podjęto w 7 publikacjach, w tym tylko 3 badania poświęcone były wyłącznie problematyce wody („Polacy a świadomość oszczędzania wody”, sondaż Eurobarometru „Attitudes of Europeans towards water - related issues” oraz „Badanie stopnia akceptacji potencjalnych beneficjentów dla poziomu dofinansowania zakupu i montażu przydomowych oczyszczalni ścieków oraz przyłączy do kanalizacji sanitarnej”).
- Wśród grup docelowych badań z zakresu ochrony gospodarki wodnej znaleźli się m.in.:
 - Europejczycy,
 - mieszkańcy Warszawy.
- Elementy użyteczne dla Ministerstwa Środowiska do wykorzystania w ewentualnych badaniach i działaniach edukacyjnych to:
 - Pytania kwestionariuszowe (z: „Polacy a świadomość oszczędzania wody”);
 - Informacje dotyczące oszczędzania wody (z: „Polacy a świadomość oszczędzania wody”);
 - Informacje o stanie wiedzy nt. gospodarki wodnej (z: Attitudes of Europeans towards water - related issues, sondaż Eurobarometru z 2012 roku).

Deficyt w obszarze badań:

Problematyka gospodarki wodnej nie była zbyt często podejmowanym tematem badawczym i wyraźnie brakuje badań na ten temat, a jedyne polskie badanie „Polacy a świadomość oszczędzania wody” pochodzi z 2009 roku, wydaje się więc zasadne zbadanie świadomości problematyki tego tematu.

Luki informacyjne Polaków:

Badanym, jak sami twierdzą, brakuje informacji z zakresu gospodarki wodnej. Warto rozważyć przeprowadzenie działań edukacyjnych w tym zakresie.

Jak pokazywały wyniki pochodzące z sondażu Eurobarometru, jedynie co czwarty Polak (26%) jest dobrze poinformowany w kwestiach dotyczących problematyki gospodarki wodnej.

Co więcej, większość badanych (69%) była zdania, że w mediach za mało mówi się o problemie oszczędzania wody (z: „Polacy a świadomość oszczędzania wody”).

10

Bioróżnorodność

Raport z analizy badań świadomości,
postaw i zachowań ekologicznych

© TNS Lipiec 2015

MINISTERSTWO
ŚRODOWISKA

Bioróżnorodność – podsumowanie

- Problematyka bioróżnorodności została poruszona w 4 publikacjach, w tym 2 badania były dedykowane wyłącznie tej tematyce – dwa sondaże Eurobarometru z 2010 i 2013 roku.
- W tym miejscu należy wspomnieć o, nieuwzględnionym w bazie, raporcie Ministerstwa Środowiska „Stan świadomości i postaw mieszkańców Polski wobec utraty różnorodności biologicznej”. Wyniki analizowanych badań świadczą o niskiej świadomości problemu – tylko 20% respondentów uznaje się za poinformowanych w zakresie bioróżnorodności.
- Cykliczne badania Eurobarometru wskazywały, że poziom wiedzy na temat bioróżnorodności pozostaje na przestrzeni lat na tym samym – niskim – poziomie.
- Wśród grup docelowych badań z zakresu ochrony bioróżnorodności znaleźli się:
 - Europejczycy,
 - dzieci i młodzież.
- Elementy użyteczne dla Ministerstwa Środowiska do wykorzystania w ewentualnych badaniach i działaniach edukacyjnych to:
 - Pytania kwestionariuszowe (z: „Attitudes towards biodiversity” – sondaż Eurobarometru z 2013 roku oraz „Stan świadomości i postaw mieszkańców Polski wobec utraty różnorodności biologicznej”);
 - Informacje odnośnie poziomu wiedzy nt. bioróżnorodności (z: „Attitudes towards biodiversity” – sondaż Eurobarometru z 2013 roku).

Luki informacyjne Polaków:

Niska świadomość problematyki bioróżnorodności wskazuje na potrzebę przeprowadzenia działań edukacyjnych w tym zakresie.

Wśród badanych niedoinformowanych w zakresie bioróżnorodności są osoby o różnym poziomie wykształcenia (nawet wśród osób z wyższym wykształceniem odsetek poinformowanych w zakresie bioróżnorodności nie przekracza 30%) i w różnym wieku (w różnych grupach wiekowych wysokość tego wskaźnika jest podobna). Trudno więc w tym przypadku wskazać konkretną grupę docelową kampanii informacyjnej.

Deficyt w obszarze badań:

Pomimo że, problematyka bioróżnorodności nie była zbyt często poruszonym tematem badań, ze względu na wysoką wiarygodność badań i ich cykliczność wydaje się wystarczająco zbadanym obszarem.

11

Natura 2000

Raport z analizy badań świadomości,
postaw i zachowań ekologicznych

© TNS Lipiec 2015

MINISTERSTWO
ŚRODOWISKA

Natura 2000 – podsumowanie

- Zagadnienie Natura 2000 pojawiło się przy okazji 5 raportów dotyczących ochrony przyrody i bioróżnorodności.
- Wśród grup docelowych badań związanych z zagadnieniem Natura 2000 były m.in.:
 - turyści,
 - uczniowie.
- **Wśród analizowanych publikacji nie było raportu dedykowanego problemowi Natura 2000**, stąd brak publikacji godnej polecenia. Raporty, które zawierały fragmenty dotyczące zagadnienia Natura 2000 to:
 - „Młodzież a Natura 2000”;
 - „Świadomość ekologiczna turystów”.
- Elementy użyteczne dla Ministerstwa Środowiska do wykorzystania w ewentualnych badaniach i działaniach edukacyjnych to:
 - Znajomość pojęcia Natura 2000 wśród młodzieży i turystów (z: „Młodzież a Natura 2000” i „Świadomość ekologiczna turystów”);
 - Źródła wiedzy młodzieży i turystów o Naturze 2000 (z: „Młodzież a Natura 2000” i „Świadomość ekologiczna turystów”);
 - Skojarzenia młodzieży i turystów związanych z pojęciem Natura 2000 (z: „Młodzież a Natura 2000” i „Świadomość ekologiczna turystów”).

Deficyt w obszarze badań:

Problematyka Natury 2000 nie była zbyt często podejmowanym tematem badawczym – brakuje badań w tym zakresie.

Luki informacyjne Polaków:

Problematyka Natury 2000 nie jest szerzej znana badanym. Wyniki badań wskazywały na niską znajomość zagadnienia obszarów Natura 2000 wśród uczniów gimnazjów oraz wśród turystów.

12

Jakość powietrza

Raport z analizy badań świadomości,
postaw i zachowań ekologicznych

© TNS Lipiec 2015

MINISTERSTWO
ŚRODOWISKA

Jakość powietrza – podsumowanie

- Problematyka jakości powietrza została poruszona w 5 publikacjach, w tym 2 badania były dedykowane wyłącznie zanieczyszczeniu powietrza – sondaż Eurobarometru z 2012 roku (Attitudes of Europeans towards air quality) oraz niewielkie badanie wśród rolników dotyczące zagrożeń zdrowia wynikających z zanieczyszczeń powietrza uwalnianych do atmosfery podczas spalania niebezpiecznych odpadów domowych.
- Jakość powietrza stanowić może m. in. jeden z tematów badań oceniających jakość życia.
- Wśród grup docelowych badań z zakresu jakości powietrza znaleźli się:
 - Europejczycy,
 - mieszkańcy Warszawy.
- Raport godny polecenia to:
 - sondaż Eurobarometru z 2012 roku – Attitudes of Europeans towards air quality – jedyne badanie, które może stanowić źródło wiedzy na temat postaw Polaków wobec stanu powietrza.
- Elementy użyteczne dla Ministerstwa Środowiska do wykorzystania w ewentualnych badaniach i działaniach edukacyjnych to:
 - Pytania kwestionariuszowe (z: „Attitudes towards air quality” – sondaż Eurobarometru z 2012 roku);
 - Informacje odnośnie do kwestii problematyki wpływu człowieka na jakość powietrza (z: Barometr Warszawski, listopad 2013).

Deficyt w obszarze badań:

Brak krajowych badań dotyczących jakości powietrza oraz niska wiedza na temat problemu, skłania do zarekomendowania realizacji badań w tym zakresie oraz przeprowadzenia szerokiej kampanii informacyjnej.

Luki informacyjne Polaków:

Temat jakości powietrza nie jest wystarczająco znany badanym. Wyniki Eurobarometru pokazują, że jedynie co trzeci Polak (32%) jest dobrze poinformowany w kwestiach dotyczących problematyki jakości powietrza.

13

Zachowania konsumenckie

Raport z analizy badań świadomości,
postaw i zachowań ekologicznych

© TNS Lipiec 2015

Zachowania konsumenckie – podsumowanie

- Spośród analizowanych publikacji, 4 dotyczyły zachowań konsumenckich, w tym 2 omawiały wyłącznie tę problematykę (w analizie nie uwzględniono badań z zakresu żywności ekologicznej).
- Zachowania konsumenckie analizowane w raportach to m.in.: korzystanie z toreb wielokrotnego użytku, kupowanie produktów lokalnych, kupowanie produktów przyjaznych środowisku, korzystanie z ekologicznych środków transportu.
- Na szczególną uwagę zasługuje raport:
 - „Bariery i uprzedzenia związane z wodą z kranu i wodą w butelkach” raport TNS Polska dla Fundacji Sendzimira, w całości poświęcony zagadnieniu korzystania z wody z kranu. Wyniki badania wskazały na potrzebę wdrożenia kampanii informujących o zaletach i właściwościach wody z kranu. Rzeczywiście w roku 2015 tego rodzaju kampanie są prowadzone.
- Wśród grup docelowych badań z zakresu zachowań konsumenckich znaleźli się:
 - Europejczycy,
 - wszyscy Polacy,
 - studenci.
- Elementy użyteczne dla Ministerstwa Środowiska do wykorzystania w ewentualnych badaniach i działaniach edukacyjnych to:
 - Pytania kwestionariuszowe (z: „Bariery i uprzedzenia związane z wodą z kranu i wodą w butelkach”);
 - Informacje o stanie wiedzy nt. wody z kranu (z: „Bariery i uprzedzenia związane z wodą z kranu i wodą w butelkach”).

Deficyt w obszarze badań:

Problemy zachowań konsumenckich nie były zbyt często podejmowanym tematem w badaniach.

Luki informacyjne Polaków:

W ramach zakresu zachowań konsumenckich zidentyfikowano potrzebę poszerzenia wiedzy z zakresu korzystania wody z kranu. Należy jednak wziąć pod uwagę, że tego typu działania informacyjne podejmowane są w bieżącym roku i wiedza Polaków na ten temat może znacząco wzrosnąć.

14

Społeczna odpowiedzialność biznesu

Raport z analizy badań świadomości,
postaw i zachowań ekologicznych

© TNS Lipiec 2015

Spółeczna odpowiedzialność biznesu

- Tematyka społecznej odpowiedzialności biznesu podejmowana była w 4 publikacjach.
- Wśród grup docelowych badań z zakresu społecznej odpowiedzialności biznesu znaleźli się:
 - wszyscy Polacy,
 - studenci.
- Brak raportu godnego polecenia – publikacje albo stosunkowo stare albo poruszające niszowe tematy.
- Elementy użyteczne dla Ministerstwa Środowiska do wykorzystania w ewentualnych badaniach i działaniach edukacyjnych to:
 - Informacje o stanie wiedzy nt. społecznej odpowiedzialności biznesu wśród studentów (z: „Badanie znajomości i wiedzy na temat społecznej odpowiedzialności biznesu wśród studentów uczelni wyższych województwa zachodniopomorskiego”).

Deficyt w obszarze badań:

Brak badań na temat problemu społecznej odpowiedzialności biznesu, skłania do rozważenia realizacji bardziej pogłębionych badań w tym zakresie. Do dyskusji pozostaje, czy Ministerstwo Środowiska jest podmiotem, który powinien za takie działania odpowiadać.

Luki informacyjne Polaków:

Ograniczona wiedza na temat problemu społecznej odpowiedzialności biznesu, prowadzi do zarekomendowania przeprowadzenia szerokiej kampanii informacyjnej. Wyniki badań pokazywały, że zagadnienie społecznej odpowiedzialności biznesu są Polakom nieznanne – zaledwie 3% Polaków zetknęło się z zagadnieniem społecznej odpowiedzialności biznesu. Wyniki badań własnych Ministerstwa Środowiska są w tym zakresie nieco bardziej optymistyczne. Niemniej tematyka społecznej odpowiedzialności biznesu jest w Polsce mało znana.

15

Hałas i odór

Raport z analizy badań świadomości,
postaw i zachowań ekologicznych

© TNS Lipiec 2015

MINISTERSTWO
ŚRODOWISKA

Hałas i odór

- Tematyka hałasu poruszona została tylko w jednym badaniu – komunikacie CBOS z 2009 roku („Zagrożenie hałasem. Opinie z lat 1999 i 2009”).
- Grupą docelową badania CBOS byli wszyscy Polacy powyżej 18 roku życia.
- Nie znaleziono żadnych badań świadomości, postaw lub zachowań związanych z problematyką odoru.
- W toku wyszukiwania badań dotyczących odoru, w głównej mierze dostępne były badania biologiczno-chemiczne.
- Znaleziono natomiast publikację, która może być użyteczna z perspektywy projektowania badań w tym zakresie (publikacji nie uwzględniono w bazie):
 - „Studium przypadku akceptacji społecznej i oceny ryzyka uciążliwości odorowej dla biogazowni rolniczych” A. Curkowski, A. Oniszk-Popławska, K. Michałowska-Knap, G. Wiśniewski, Instytut Energetyki Odnawialnej, w ramach projektu „Biogazownia – przemysłany wybór” finansowanego ze środków NFOŚiGW

Deficyt w obszarze badań:

Brak badań na tematy związane z hałasem i odorem, skłania do rozważenia realizacji badań w tym zakresie.

Luki informacyjne Polaków:

Z powodu ograniczonej liczby publikacji (jedno badanie na temat hałasu) nie można wnioskować o lukach informacyjnych w zakresie świadomości społecznej dotyczącej hałasu czy odoru.

Zapraszamy do kontaktu

Joanna Skrzyńska

Joanna.skrzynska@tnsglobal.com

t +48 22 598 96 73

m +48 504 129 543

TNS Polska | ul.Wspólna 56 00-687 Warszawa | 22 598 98 98 | www.tnsglobal.pl

Raport z analizy badań świadomości,
postaw i zachowań ekologicznych

© TNS Lipiec 2015

